

UNELE PROBLEME FILOSOFICE ALE BIOLOGIEI CONTEMPORANE

Maxim Sîtnic

Coordonator științific: dr. conf, Lozovanu Ecaterina

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Cunoașterea aprofundată a rolului concepției despre lume și eticheta contemporană ei în practica politico-socială necesită cercetarea detaliată a naturii. Importanța teoriei evoluționiste, rezultatele actuale ale ei sunt pe primul plan, când vorbim despre specificul biologiei și conținutul concepțiilor generalizatoare. Procesul de apropiere a biologiei de etichetele reale abordează nu numai domeniul metodelor de cercetare, ci și formează un caracter tot mai complex al cunoașterii, dând un impuls și metodologiei. Tendințele progresive ale dezvoltării cunoașterii biologice se direcționează spre problemele omului, precum și spre păstrarea vieții pe Terra.*

Cuvinte cheie: *Evoluționism, darvinism, concepție, biosferă, populație, geneză*

Cunoașterea biologică a lumii totdeauna a atras atenția filosofilor, care argumentează esența fenomenelor cu caracter științific general și aspect conceptual. Știința despre viaa corelează indisolubil cu problematica concepției despre lume. În funcție de profunzimea cunoașterii esenței vieții, în mare măsură, depinde și locul omului, ca specie, în lume. Pe parcursul istoriei științei cunoștințele se acumulează în tezaurul civilizației, dând naștere noilor principii științifice.

Aprofundarea cunoașterii diferitor trepte de organizare a materiei, mai ales a nivelului molecular, a favorizat formularea concepțiilor dezvoltării biologiei, iar interacțiunea științelor în cercetarea materiei vii și formarea noilor direcții sintetice ale cunoașterii, formularea teoriilor biologice moderne, a deschis noi aspecte ale disputelor filosofice și jurul ipotezelor și teoriilor științifice.

În crearea noilor concepții ale vieții interesele conceptuale despre lume și de cunoaștere sunt strâns legate. Deosebirea între materia vie și cea nevie, este ontologică și are pe primum, care este cauza dezvoltării ei, cum de fapt adaptarea organismelor vii – aceste ontologii sunt explicate în dependență de poziția filosofică a savantului, de caracterul concepției sale.

În procesul de cunoaștere științifică a rolului biologiei o mare importanță au formele materialiste ale concepției adecvate scopului propus. Numai în acest mod este posibilă elaborarea ipotezei, științific argumentate, a poziției umane în domeniul utilizării inovațiilor științifice, a formelor de participare a savanților biologi în elaborarea crilor optime privind depășirea crizelor ecologice pe Terra, precum și a direcțiilor de sinteză biologică și cunoaștere a problemelor umane [6]. În literatură, în ceea ce privește problemele filosofice ale biologiei, aspectul concepției despre lume este abordat, însă n-a devenit un obiect al cercetărilor speciale. Aceasta a condiționat necesitatea analizei situației create în biologia contemporană.

Cunoașterea aprofundată a rolului concepției despre lume și eticheta contemporană ei în practica politico-socială necesită cercetarea detaliată a naturii și a funcțiilor concepției științifice în diferite ramuri ale științei, inclusiv în biologie [9].

În discuțiile contemporane despre statutul biologiei ca știință în unanimitate este recunoscut rolul ei primordial în rezolvarea problemelor dezvoltării lumii organice [4].

Teoriile evoluționiste au la bază metodele, care au rolul factorului de integrare în sistemul științelor biologice. Importanța teoriei evoluționiste, rezultatele actuale ale ei sunt pe primul plan și atunci, când vorbim despre specificul biologiei și conținutul concepțiilor generalizatoare. Este cunoscut faptul, că darvinismul a fost studiat și apreciat de marii filosofi, pentru rezistența opusă viziunii idealiste și metafizice asupra naturii vii. Principalul merit al teoriei darviniste a fost procesul evolutiv, prezentat în ea ca unul istorico-natural. Se poate cu siguranță de menționat că marea majoritate a biologilor contemporani susțin ideea caracterului istorico-natural al evoluției și aceasta este rezultatul triumfului darvinismului, procesului de dezvoltare a concepției evoluționiste. Obiectivitatea principiilor darviniste nu se vor transforma în dogme. Componentul conceptual al oricărei teorii științifice se dezvoltă și îmbogățește permanent. Darvinismul contemporan, fiind numit și “teoria sintetică a evoluției” nu este o știință finisată despre evoluție, ea este doar o anumită etapă a dezvoltării cu toate ajunsurile și neajunsurile sale. E dificil de apreciat real rolul ideilor darviniste în însușirea teoretică a evoluției, de a preciza cercul problemelor rezolvate într-o știință care treptat ocupă spațiul de cercetare. Concepțiile de bază ale activității

științifice au o mare importanță în direcția descoperirilor științifice și condiționează apariția noilor idei, ce desăvârșesc metodele de cercetare [8]. Recunoașterea populației ca o unitate elementară a procesului evoluționist a schimbat definitiv orientarea direcției filosofice a biologiei, care este respinsă de organocentrism, iar principiile noi au dat naștere contradicțiilor între diferite aspecte ale studiului evoluționist. De noțiunea „populație” sunt strâns legate noțiunile de biocenoză, biogeocenoză, relațiile ecologice, noțiunea de biosferă și ontogenetice. Fiecare din aceste noțiuni reprezintă un nivel important de cunoaștere și reflectă noile direcții ale cercetărilor științifice. În perioada dezvoltării intense a științei pe primul plan apare problema gnosologică a conținutului noilor idei și concepției absolute și obiective. Prioritatea principiilor metodologice devine în biologia contemporană o problemă de o importanță obiectivă a direcțiilor existente în cercetarea evoluției [7]. Astfel, în literatura social-umanistă se arată, că crearea concepției „evoluției nedarviniste” în studierea bazelor moleculare ale procesului evoluționist nu corespunde criteriilor științifice necesare și metodologice sunt greșite. După sens antidarviniste sunt și concepțiile apariției ontogenetice a vieții pe Pământ, deoarece anume ele ignoră și încălcează principiul evoluționismului global, care stă la baza darvinismului. În schimb se vorbește despre „homogeneza”, în interpretarea actuală a careia se folosește material biologic nou. Evident, fiecare din aceste concepții necesită o analiză specială cu scopul de a descoperi dovezile reale ale criticii darvinismului [5]. Este necesar de avut în vedere principalele deosebiri între relațiile dialectice și real-sceptice în istoria biologiei și bazele metodologice actuale, care recunosc darvinismul. Este iluzorie „alegera liberă” a bazelor teoretice ale biologiei, care însoțește patrunderea în ea a concepțiilor științelor exacte. Iată de ce ideea dialectică despre unitatea absolută este importantă mai întâi de toate din punctul de vedere al „alegerii libere” a bazei teoretice a biologiei. Prezintă un mare interes istoria biologiei, mai ales la completarea treptată a ei cu obiectivitate [9].

Situația contemporană în biologia evoluționistă arată, că anume în acest domeniu a cunoașterii biologice se formează integritatea problemelor generale biologice despre evoluție, ce redă direcția cercetărilor teoretice în toate compartimentele biologiei. Științele exacte nu explică integral schimbările în științele naturale. Rolul cercetărilor biologice a macroproceselor în dezvoltarea concepției despre lume este prezentă nu numai în teoria evoluționistă.

Actualitatea și popularitatea ecologiei și problematicei biosferice demonstrează realizări pozitive în gândirea omului contemporan. Ne vom opri pe scurt încă la un moment important despre înțelegerea rolului concepției în rezolvarea problemelor științifice. La examinarea contradicțiilor biologiei contemporane s-a subliniat caracterul de discuție a întrebărilor: ce se petrece cu omul ca o ființă biosocială? În decursul istoriei se prelungește evoluția substratului biotic? Dacă da, atunci care sunt mijloacele posibile de cunoaștere?

Acțiunea vieții sociale asupra biosferei duce la intensificarea procesului evoluțional al ființelor vii ale planetei, la crearea „noii organizări a biosferei”. Real este unitatea speciei umane, deosebirile ei de alte specii, noua formă de gestionare a organismului viu din biosferă, condițiile lui de existență reprezintă factorul de bază, ce a condiționat și procesul geologic evolutiv apariția noosferei [6].

Datorită apropierii sale de științele exacte, biologia moleculară formulează conținutul concret al concepției despre rezultatul evoluției fizice. Totodată teoria evoluționistă, ecologia, învățătura despre biosferă tot mai mult necesită integrarea științelor naturale cu cele sociale [1].

Odată cu dezvoltarea biologiei contemporane și problemele conceptuale, se deschide o bază calitativ nouă, apar noi posibilități condiționate mai întâi de toate de realizările biologiei și geneticii moleculare, concepției microevoluționiste. Aceste domenii ale științei biologice se apropie după caracterul lor de experimentele științelor exacte, metodele cărora printr-o largă măsură și domeniul biologiei.

Când se vorbește și se scrie despre „revoluție” în biologie, se accentuează mai întâi de toate succesele biologiei moleculare, apoi se menționează realizările în studiul sistemelor influențate de organism. Este necesară o studiere profundă a lumii vii [2]. În această ordine de idei este importantă utilizarea bazelor metodologice fundamentale. Mulți biologi-evoluționiști recunosc, că forma contemporană a teoriei evoluționiste prezintă în sine o știință, în care încă nu sunt elaborate teoriile de bază și structura lor. Un rol deosebit în dezvoltarea geneticii și biologiei moleculare l-a jucat folosirea metodelor fizico-chimice de cercetare. Procesul de apropiere a biologiei de științele reale abordează nu numai domeniul metodelor de cercetare, ci și formează un caracter tot mai complex al cunoașterii, dând un impuls și metodologiei. Apariția și dezvoltarea biologiei moleculare a devenit un important factor în direcția consolidării principiilor metodologice în fizică și biologie. Se are în vedere mai întâi de toate ideile păstrării și abordării prezenței universale pentru toată materia a proprietății de rezistență. Dezvoltarea biochimiei a adus la însușirea unei noi metodologii. Fără a lua în vedere deosebirile în înțelegerea „biologiei reale”, care este folosită în limitele unor anumite concepții teoretice, rămâne o pată albă cunoașterea a tot ce apare în codul genetic bazat pe relația reciprocă a acizilor nucleici și a proteinei. Dacă biologii contemporani analizează problema activității, ca una din întrebările de bază, atunci este necesar de a recunoaște o reflectare a proprietăților universale.

Deci aportul biologiei moleculare în formarea concepției științifice e condiționat în mod deosebit de utilizarea metodelor fizice. Cu trecerea la problematica științei evoluționiste are loc o reorientare metodologică și paralel apar noi ieșiri spre cerințele conceptuale acumulate de știința cunoașterii. Fără a pune semnul întrebării, se poate evidențiat acele aspecte, care sunt determinate de calitățile deosebite ale științei biologice, existența ei fiind un compartiment al științei, necesar pentru rezolvarea întregului cerc de întrebări, inclusiv și a caracterului conceptual.

Poziția conceptuală a unui cercetător contemporan a etimologiilor naturale se formează sub acțiunea factorilor intrastimulici și caracterului social-politic și prezintă în sine un fenomen complex. Aceasta necesită o determinare mai concretă a pozițiilor inițiale de analiză, datorită faptului că ne interesează mai mult aspectele conceptuale ale cercetărilor etimologice, mai întâi de toate fiind necesar de subliniat importanța istorico-socială a concepțiilor existenței umane. Formarea concepțiilor despre doctrina științifică este inclusă în “climatul conceptual” comun anumitei țări, în sistemul relațiilor sociale, condiționate de caracterul social-economic concret [8].

Biologia are o mare importanță în apariția principiilor dialectico-materialiste ale cercetărilor etimologice. Problemele geneticii, ale biologiei moleculare, etimologiei evoluționiste etc. au în momentul de față un fundament solid, o orientare a cercetărilor sub aspect filosofic și metodologic. Rămâne actuală o formă a metodologiei, conform căreia se avansează poziția filosofică a caracterului concepției generalizate în etimologie și se implementează în disputa ideilor filosofice [4]. Se poate evidențiat încă o funcție a etimologiilor naturale - comunicativitatea.

Savantii din aceeași ramură a științei utilizează același arsenal de noțiuni și legități. În etimologie biologice e necesar neapărat de a avea unele date, care oglindesc nivelul și caracterul ontologic al două unități ale “începutului vieții” – structura și dezvoltarea socială [1].

Din materialul, cunoscut de noi din biologie, se confirmă nu numai apariția sau chiar lipsa unei teorii biologice unice, dar și faptul că toate etimologiile biologice, în marea majoritate, evident contravin noțiunii stil de gândire.

Deoarece geneza concepțiilor teoretice din biologie este destul de specifică și greu se impune unei stricte clasificării de stadii, bine determinate de factorii intrastimulici ai dezvoltării gândului în biologie, la fel nu poate fi rezolvată pe baza analogiei cu alte domenii științifice. Modul gândirii în biologie se formează pe baza teoriei bine determinate.

Mulți filosofi consideră că existența în organism a unui aparat ereditar, în care sunt codate particularitățile unice ale individului, este o abatere de la conceperea dialectică a dezvoltării.

Descoperirile biologiei moleculare au format concepții filosofice de alt ordin. Termenul “biologie moleculară” conține în sine “contradicție în adjectiv” - contradicție în determinare, deoarece tot ce e important și specific vieții totdeauna se află la nivel supramolecular. Specificul vieții constă în interacțiunea moleculelor cu alte sisteme de nivel mai înalt [2]. Totuși în ultima vreme se micșorează numărul biologilor ce stau pe poziții idealiste și agnostice. Din cei mai duri idealisti pot fi numiți botanistul Sinnot E. și fiziologul Haas I. Ei susțin că structura organismelor vii are un caracter ideal și este de natură spirituală, având la origine o singură celulă primară.

În domeniul geneticii Meller G. Dj. confirmă că de pe pozițiile genetice poate fi explicată originea vieții pe Pământ, supraapreciindu-se rolul acizilor nucleici în destinul omenirii.

Una din particularitățile luptei curenților filosofice în biologie este și formarea unui cuplu între neomecanicist și neovitalist, care abuzează de descoperirile în domeniul ciberneticii și aplică metodele fizico-chimice în biologie. Biochimistul Cramm G. încearcă să dovedească prezența factorului “ordinii și raționalității” în procesele biologice [7].

Fiecare epocă istorică într-un fel sau altul se confruntă cu necesitatea “de montare a podurilor” între științele despre natură și științele sociale, introducerea ei în toate procesele ce au loc în societate cauzează o creștere considerabilă a interesului cercetătorilor științifici față de problemele social-politice [6].

Ca urmare a concentrării treptate a întregului complex științific despre viață, privitor la problemele omului, întrunirea noilor aspecte etice și axiologice ale etimologiei, biologia se prezintă în momentul de față nu ca o “pură” știință naturală, dar și ca un promotor consolidat al științei despre natură și a științei sociale. Anume în direcția aceasta putem vorbi despre un rol de lider al biologiei. Corelând cunoștințe filosofice și problemele omului, a mediului ce-l înconjoară, caracterul și condițiile de activitate, este necesar de a evidenția resursele interne metodologice ale biologiei, de a efectua “inventarierea” mijloacelor personale de cunoaștere, pentru a înțelege legătura biologiei cu filosofia [1].

Abordarea biosocială necesită o deservire a mijloacelor metodologice ale biologiei. Ca un compartiment al științelor naturale, biologia păstrează legătura cu ramurile fundamentale, prelungește cu

succes dezvoltarea ramurilor intermediare ale cunoașterii (ăbiofizica, biochimia, biocibernetica), folosește concepțiile științifice și metodele de rezolvare a problemelor conceptuale.

On prezent on lucrările dedicate analizei activității etințifice a cunoașterii, ca un fenomen multifactorial, sunt ontreprinse cercetări privind procesul formării tabloului etințific al lumii. Tendințele progresive ale dezvoltării cunoașterii biologice se direcționate spre problemele omului, precum ei spre prstrarea vieții pe Terra. Ele fac legătura organică dintre conceptul despre lume ei etica socială.

Bibliografie:

1. Bertocci P. *The Perspective of a Teleological Personalistic. In.: Contemporary American Philosophy.* L. – N.Y, 1970. – P.249.
2. Callahan D. *Human experience and God. In.: American philosophy and the Future.* N.Y. – 1968.- P.231.
3. Mihai N. *Materialismul dialectic și fizica modernă.* Chișinău, 1968.
4. Алексеев П. В. *Наука и мировоззрение.* М., 1983.
5. Воронцов Н. Н. *Теория эволюции- истоки, постулаты и проблемы.* М., 1984.
6. Каганова З. В. *Проблемы философских оснований биологии.* М., 1979.
7. Карпинская Р. С. *Биология и мировоззрение.* М., 1980.
8. Марчук Г. И. *Молодым ученым о науке.* М., 1980.
9. Фролов И. Т. *О диалектике и этике биологического познания.* М., 1980.